

Стариченко Л. В.,
здобувачка,
Бердянський державний педагогічний університет,
науковий керівник – канд. філол. наук, доцент **Е. В. Олійник**

ТОЛЕРАНТНИЙ ГАЗЕТНИЙ ДИСКУРС ЯК РІЗНОВИД ГАЗЕТНО-ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Мова засобів масової інформації постійно привертала увагу лінгвістів. Особливості газетного тексту досліджувалися в працях А. Васильєвої, М. Жовтобрюха, В. Костомарова, І. Лисакової, А. Швець, у дисертаційних роботах В. Грицини, Н. Івкової, О. Какоріної, М. Ковальчука, Т. Сербіної, О. Сербенської, О. Соколової, О. Стишова та інших.

Газетно-публіцистичний дискурс – один із найбільш цікавих об'єктів лінгвістичних описів передусім тому, що в його координатах реалізуються найрізноманітніші когнітивні феномени, а також застосовуються різні комунікативні стратегії і мовні тактики. Важливою відправною точкою у вивченні цього виду дискурсу є розгляд його параметрів і функцій, в тому числі, пов'язаних з приналежністю до професійного та інституційного дискурсів.

У межах досліджуваного дискурсивного простору масмедіа однією зі значних сфер вивчення постає виявлення особливостей *інституційного* дискурсу. Його нормативний фундамент складають цінності суспільства в цілому, а також цінності представників соціального інституту, які в результаті інституціоналізації становлять особливу соціальну групу [30, с. 204]. Толерантний газетний дискурс як різновид газетного дискурсу має інституційний характер.

Актуальність дослідження визначається тим, що в добу глобалізації, економічної взаємозалежності держав, активної міграції населення і його інтеграції толерантність стає необхідною умовою виживання і розвитку світового співтовариства, етнічного, конфесійного, національного і культурного співробітництва держав.

Мета роботи – описати особливості толерантного газетного дискурсу як різновиду газетно-публіцистичного дискурсу.

Газетно-публіцистичний дискурс – дуже неоднорідний різновид дискурсу, зважаючи на складність його завдань і умов комунікативної ситуації, а також різноманітності тих цільових груп, на які він може бути орієнтований. Інформативна функція газетно-публіцистичного дискурсу знаходиться в тісному зв'язку з функцією впливу, тому що головним завданням адресанта є

переконання адресата в необхідності особливого ставлення до фактів, викладених у повідомленні, а також в тому, що треба особливим чином моделювати власну поведінку відповідно до повідомленого. Іншими словами, газетно-публіцистичний дискурс орієнтований не тільки на констатацію факту, але й, перш за все, на обґрунтування істинності власної позиції адресанта щодо цього факту або явища. Тому правомірно говорити про системний характер функції впливу щодо газетно-публіцистичного дискурсу, що в цілому відрізняє його від інших видів дискурсу, в тому числі, й інституційного.

Тексти газетно-публіцистичного дискурсу реалізують, крім інформативної та впливової, також функції комунікативну, експресивну й естетичну.

Газетно-публіцистичному дискурсу властиві соціальні та особистісні ідеологеми. Соціальні ідеологеми закріплюють орієнтири суспільства, понятійні, ціннісні тощо, в конкретний період розвитку суспільства.

Газетно-публіцистичний дискурс складається з таких соціальних ідеологем: *національна ідея, національна ідентичність, модель майбутнього / минулого, образ друга / ворога, образ держави* тощо. Відзначимо, що такі ідеологеми можна вважати онтологічними в будь-якому суспільстві, однак вони завжди національно специфічні. Особистісні ідеологеми оформляються як системне переосмислення значущих аспектів життя і діяльності помітних політичних лідерів, перших осіб держави, його керівників, а також героїв і антигероїв конкретної історичної епохи. На цій підставі можуть бути сформовані стереотипи суспільної поведінки, що дозволяє говорити про реалізацію особистісними ідеологемами етико-дидактичних функцій.

Завдяки ідеологемам у суспільній свідомості отримують закріплення системи цінностей, тому закономірно, що зміна політичного курсу держави тягне за собою і зміну базових ідеологем.

Газетно-публіцистичний дискурс спирається в своїй реалізації на відкриті і приховані оцінки: перша являє собою явне підкреслення позиції автора, часто полемічні твердження за допомогою різних способів; друга є, по суті, маніпулятивною стратегією закріплення конкретних ідей на рівні підсвідомості за допомогою цілої низки лінгвістичних способів – метафор, евфемізмів, контексту, цитат, порівнянь. Зазначені способи продукування прихованої оцінки являють собою фундамент ідеолого-прагматичних функцій. І саме завдяки наявності прихованої оцінки найбільш ефективно формують ідеологеми, що організовуються в цілісну модель.

Толерантність є загальнолюдською цінністю, вона покликана відігравати важливу роль у врегулюванні міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, в запобіганні актам тероризму і насильства, проявам націоналізму, расизму,

антисемітизму. У низці міжнародних документів визначені роль і місце толерантності в житті сучасного суспільства. 16 листопада 1995 року в Парижі була прийнята «Декларація принципів толерантності», у якій толерантність проголошено моральним обов'язком, політичною і правовою потребою (стаття 1) [1].

Феномен толерантності є суперечливим і багатогранним явищем сучасності. У «Декларації принципів толерантності» толерантність визначена як моральна категорія, що включає в себе «повагу, прийняття і розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів проявів людської індивідуальності» [1]. Під толерантністю в наш час розуміють також і моральний обов'язок, і політичну, правову потребу, і чесноти, які «роблять можливим досягнення миру і сприяють заміні культури війни культурою світу» [Там само].

Толерантність виступає не тільки як моральна якість, але і як вимога суспільства визнати різні форми самовираження і прояву людської індивідуальності, різноманіття культурних відмінностей у їх єдності. Толерантність повинна проявлятися в повазі до «інакшості» і в мирному співіснуванні культурних, соціально-політичних, наукових і релігійних відмінностей. Усі ці змістові компоненти толерантності розкривають її значущість і цінність як для окремого індивіда, так і для всього людського співтовариства.

Отже, спираючись на попередні дослідження мовознавців, у своїй роботі ми визнаємо толерантний газетний дискурс як різновид газетно-публіцистичного дискурсу. Цей різновид дискурсу поєднує сукупність письмових текстів із загальною темою «Толерантність», що відображають стосунки між людьми, соціальними групами, народами, націями і державами, ґрунтовані на взаєморозумінні, взаємодопомозі, дружбі, солідарності, рівноправності, і покликані сприяти формуванню толерантної свідомості, утверджувати ідеали і практику толерантності в суспільстві, виховувати повагу до *Іншого*, спонукати до взаємодії.

Література

1. Декларація принципів толерантності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_503#Text (дата звернення: 24.10.2021).
2. Шевлякова Ю. О. Особливості дискурсу Інтернет-ЗМІ (на матеріалі англomовних онлайн журналів для підлітків). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2013. Вип. 38. С. 239–242.